

DOM IN SVET

LETNIK 40

V LJUBLJANI, 15. NOVEMBRA 1927

ŠTEVILKA 8

Franc Tratnik: Moja mati

Pometači

Janez Jalen

Metla je čudna kosa. Nikoli je ni treba nabrusiti, pa vseeno dobro odriva redí. — Joštan! Joštan!«

Sam nad sabo je zmajeval z glavo.

»Bi jo vrgel za plot, metlo, saj nič nimam opraviti na svetu; pa živ, hudimana, ne morem v zemljo.«

Opoldne si je še kupil hlebček kruha. Suh kruh in stare škrbaste čeljusti! Žaganje ne more biti bolj pusto.

»Za večerjo, Joštan, boš sam sebi voščil lahko noč. Nič ne de. Saj je danes petek in post. V starovernih časih so se tudi v soboto postili. Joštan, udari jo po starem! Ob kruhu in vodi. Ne laži sam sebi, Joštan, na stare dni. Ob sami vodi boš. Še si korenina, čeprav levo nogo vlačiš za sabo kakor mrtvo poleno.

Današnjega izpestovanega sveta bi bilo že do malice konec.

Jutri pod noč bo denar, kar ga bo. Pri Katri pod kostanji si boš zamočil grlo, Joštan. In okisana pljučka! Že dolgo jih nisem, zato mi sape zmanjkuje.

Eno je udarila. Dvignil se je iz veneče jesenske trave, uravnal levo nogo in se, opirajoč se na metlo, uravnovesil.

»Joštan! Jutri zvečer boš spet fant, čeprav je metla beraška kosa.«

Po strani, po fantovsko je potisnil na ajdovo zrno pretisnjen klobuk. Novega je kupil pred leti; vsa druga obleka ni bila njemu umerjena.

Zastavil je na ovinku. Kakor suho zlato je pošumevalo pod brezovim omelom odpadlo lipovo listje.

»Hudimana! Izpod listja je že večkrat metla brsnila kaj takega, da je bilo vredno pobrati. Joštan, če najdeš le za pol hlebčka, bo jutrišnji dan precej kratkočasnejši.«

Enakomerno je pošumevala metla.

»Prosit pa ne! V mestu ne! Gosposke babe preveč s pijancem časte. Dedci pa — več bi bilo lahko gospodov, ko vsi znajo pridigovati.«

Kakor bi človeka zibal, je pošumevala metla. Solnce je gorko grelo v hrbet in Joštan bi bil najrajši legel nazaj v travo.

»Boš izbrskal tu v predmestju izpod listja kaj. Kdo naj pa izgubi? Beračija.«

Sama je drsela metla in kakor majhnega otroka je vodila Joštana za sabo.

Kakor sto in stokrat je zopet omelo odrinilo mrtvo listje. Pobrale pa niso brezove mladike v cesto prihojenega, z dražljivimi barvami pretiskanega, na štiri vogle obrezanega papirja. Z dlanjo bi skoraj vsega pokrila.

»Bankovec!«

Sama je brsnila metla listje nazaj. Še ozreti se ni upal Joštan, da bi ne opazili njegove sreče z vrečo predpasani Brvar in Nagode pod okroglim trdim klobukom in Skvarča v obnošeni salonski suknji in Peter

Kravanja, ki je bil včasih za policaja: »Ta, ta! Le zakaj so ga odslovili, ko ima tak nos!«

Previdno in počasi se je sklonil.

Pošumevanje štirih metla za njim je utihnilo. Ni še za trdno dognal, da je pobral staro srečko, že so stali pri njem Peter in Brvar in Skvarča in Nagode. Vsi štirje.

»Ne boš sam vsega spravil. Delili bomo!«

»Oho!«

»Kaj stiskaš v roki?«

»Nič.«

»Tisočak!«

»Ko bi ga res!«

»Pokaži!« je ukazal Kravanja. »Če ne... Jaz poznam postave!«

»Zato si prisegel k tako dolgemu peresu, da lahko nesklonjen po cesti z njim pišeš!«

»Joštan! Ne spozablaj se!«

»Pokaži!« so silili vsi štirje.

»Nalašč ne!«

Metle so padle v listje in v prah, osmero oslabeledih rok se je stegnilo po Joštanu, da mu vzamejo tisočak.

Joštan, da bi se dal? Nikoli!

Pa so mu vseeno izvili ničvredni košček papirja, ga izravnali in ugotovili, da so se zruvali za prazno slamo.

Kravanja je grozil: »Da bi pridržali najdeno blago, si nas hotel zapeljati. Zato te lahko posadim v zapor.«

Joštan jih je zasmehoval: »Ali sem vas izvabil, da ste pokazali, kako ste grdi?«

Zamahnil so z metlami po njem. Joštan je odskočil na sredo ceste. Prav takrat je pribrzel okrog ovinka avtomobil. Nihče ga ni ne slišal ne videl, preveč so imeli opraviti sami s seboj — kakor bi bil iz zemlje zrastel je prhnil pred pometače in izbil Joštana v prah.

»Jezus!« se je prestrašila v kožuhe zavita gospodična.

Pometači so grozeče namerili in vsak je po svoje kriknil, vendar vsi eno; v štirih jezikih naenkrat je spregovorilo sovraštvo.

»Številko! Številko! Številko razberite, sam preslabo vidim,« je kričal Kravanja.

Avtomobil je obstal.

Prvi je bil pri njem Peter Kravanja. Obstal je kakor ulit na cesto. Pod usnjenim pokrivalom je spoznal mestnega svetnika gospoda Davorina Nagliča, uglednega trgovca.

»Klanjam se, gospod svetnik.«

Tudi Brvar in Skvarča in Nagode so se odkrili.

In Joštan, ki je že vstal, se je tudi odkril.

»Očka, jaz nisem kriv!« se je oglasil mlad gospod pri krmilu.

»Jaz tudi ne. Pa, saj mi nič ni!«

»Sem stopite! Nada, naliž mu kozarec konjaka.«

Nagode je šepetnil Skvarči: »Škoda, da ni mene izbilo.«

Joštan je prijel za kozarec — kakor vina mu je nalila Nada konjaka — popravil si je brke in obrisal z rokavom usta, se zasmejal pijači in voščil: »Na zdravje!« in pogledal, kakor pogledaš po tovariših v krčmi, po gospodi v avtomobilu.

Odrevenela je roka in ni zanesla kozarca k ustam.

Iz obraza pa mu je sinilo sovraštvo in buljil je v gospoda Nagliča in premišljal, ali je pravi ali ni.

»Je, Mačkov Martin je.«

Zagledal je stražnika, ki se je podvziral proti njim. Vse prepočasi mu je šel. Kaj, če avtomobil odbrenči? Postavil je pijačo na voz in stopil pred motor. Čez človeka ne bodo upali pognati.

»Gospod stražnik! Povožil me je. Zaprite ga!«

Stražnik je začel popisovati in je natančno izprašal Joštana.

»In Vaše ime?« se je obrnil k mlademu gospodu, ki je vozil.

»Pustite tega fanta! Onega, ki zadaj sedi, primite!«

»Kaj Vam je naredil gospod svetnik?«

»Kakšen svetnik! Mačkov Martin, pa ne svetnik! Slepar!«

Tovariši pometači so se drug za drugim primerno oddaljili. Zavedeli so se, da so vsi v mestni službi in da jo lahko izgube, če gospod Naglič reče eno samo besedo.

Stražnik je osorno posvaril Joštana, pa to je Jošta še bolj vzdignilo.

»Tega lažnivca uči, ne mene!«

»Kdaj se je gospod svetnik zlagal o Vas?«

»Takrat, ko si ti še platno prodajal in sem jaz imel že dekleta in je tale tamle kramo prodajal.«

»Prenehajte, sicer Vas bom moral odpeljati!« je ugovarjal stražnik.

»Ali se tudi ti bojiš? Le poslušajte! Okrog mojega dekleta se je smukal in lagal, da se

Franc Tratnik: Grobar (Praga, 1907)

jaz z drugimi vlačim, ko sem kakor živina
vlekel, da bi nama gnezdo zgradil.«

»Papa!« je kriknila gospodična.

»Nada, ne poslušaj pijanega norca! Po-
ženi!«

Mladi gospod pri krmilu je pričel trobiti,
da bi dobil prosto pot. Joštan se pred avto-
mobilom ni umaknil.

»Joštan, to ne spada sem!« je skušal miriti
stražnik.

»Saj tudi Joštan ne spada z metlo na cesto! Sem nahranil za gorko gnezdo, pa sem vse pogнал, ker sem mislil, da jo je preslepil, pa je ni, hvala Bogu; le drugega je vzela. Ko pa je zvedela, kako jo je Mačkov komi nalagal, je kmalu legla v grob. Bog ji daj dobro!«

»Stražnik, nam se mudi! Če imate še kaj, uredite brž!« je ukazal mestni svetnik gospod Davorin Naglič.

Kravanja se je prismukal k vozu in prosil: »Gospod svetnik, ko je že ravno natočeno?«

»Vzemi s kozarcem vred!«

Stražnik je potegnil Joštana izpred voza in mu vrgel struno na roko: »Z mano boste šli na stražnico!«

Avto je odpeljal. Pometači se niso več menili ne zanj ne za Joštana. Obstopili so Kravanjo in zahtevali svoj delež gosposkega žganja. Peter ga ni bil voljan odstopiti, pa so ga primorali. Bili so posebni veljaki to. Brvar, ki je v fantovskem pretepu tovariša ubil in zato sedem let presedel, Nagode, ki je pri stricu v župnišču rasel in bi bil lahko za gospoda studiral, pa je rajši iz puščice v cerkvi drobiž pobiral, dokler ga ni stric spodil. Skvarča pa je mirno čakal, kaj mu bodo pustili, če mu bodo kaj, Skvarča, ki se je umaknil vsakemu delu, če se je le mogel.

Stražnik in Joštan pa sta šla na stražnico. Joštan se je že umiril in kakor bi se ne bilo nič zgodilo, se je pogovarjal s stražnikom. »Da sem mu le povedal! Laže bom umrl.«

Zopet je obstal Nagličev avto pred njima. Isti mladi gospod ga je vodil kakor prej.

»Gospod stražnik! Papa je prosil, da slučaja ni treba naznaniti in da moža izpustite.«

Avto je odbrnel, stražnik je odšel, Joštan pa je ostal sam sredi ceste.

Ni prijel več za metlo. Tudi sobote ni čakal in denarja. S trudnim korakom je zavil iz predmestja na kmete.

V prvi bajti je poprosil za prenočišče. Dali so mu tudi večerjo.

Ni mogel zaspati. Saj se mu je zdelo, da je od fantovskih let naprej živel samo za današnji dan. Sam s seboj je v listju glasno govoril: »Ni upal pred sodnijo, ni upal. Tam mu jih bi šele povedal!«

Vse svoje življenje je videl pred sabo od svetle kose do oguljene metle.

»O Bog, da se človek tako zavrže! Ni prav, da ne morem pred sodnijo! V časopise bi prišlo, pa bi ljudje vedeli, kako in kaj. Zakaj me ni povozil vsaj na domači vasi, kjer častijo njega z gospodom, mene pa z izgubljenim človekom zmerjajo in se boje, kdaj bom omagal in na srenjo padel.

Sem pa včasih Boga premišljeval, kako da si je dvojno delo napravil, ko bo vsakega posebej sodil, nazadnje pa še vse skupaj. Sedaj vem. Zato nas bo dvakrat za lase prijemal, da se bomo ogledali, kakšni prav za prav smo.«

Ko je razmišljal, kako bo Kristus na lačne in žejne, na popotne in neoblečene, na bolnike in jetnike pokazal in razsodil v večno trpljenje in večno veselje, se mu je izmučen obraz razjasnil v rahel nasmeh in je zaspal.

Zjutraj ni zavil proti rodni vasi. Ni. Srečal je otroka s torbo čez rame. Pozdravila sta se in šolarček ga je vprašal:

»Očka, kam pa?«

»V dolino Jozafat sem se namenil.«

»Kaj ne, za tako dolgo pot sem pa jaz še premajhen?« je zamodroval mali.

»Da bi nikoli tako velik ne bil!« mu je voščil Joštan in počasi, kakor megla brez vetra, povlačeval za sabo olesenelo levo nogo ob cestnih odrivačih.

Boji

Jože Pogačnik

Vodeni mehovi:
tema so dnovi.
Drevesa vije:
nalivi, vetrovi.

— V teh dneh upornih
do vrat pekla
kot da se duša
je ugreznila.

Še teče od streh,
zašel ni oblak,
še v solncu vrti
se list lahak.

— Od mrtvih sem vstal,
čez Golgato grem
v nebeško mesto,
v Jeruzalem.